

РОЗДІЛ 2. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН: НОВІТНІ ПІДХОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 378.011.3-051:78] :37.015.3:005.32

Соколова О.В.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

В статтє раскрывається проблема формирования творческой индивидуальности учителя музыки, определяется структура его мотивации к педагогическому творчеству.

Ключевые слова: педагогическое творчество, мотивация, педагогическое творчество учителя музыки.

The article deals with the problem of the formation of the artistic personality of the teacher of music, it is determined by the structure of the motivation for pedagogical creativity.

Keywords: pedagogical creativity, motivation, pedagogical creativity music teacher.

Серед багатьох аспектів становлення творчої особистості вчителя-музиканта, що потребують подальшого вивчення, важливе місце належить проблемі формування у майбутніх учителів музики мотивації до педагогічної творчості.

Глибоке усвідомлення значення творчості у повсякденній праці учителя відображено в роботах А. Маслоу, В. Шацької, Б. Яворського, В. Загвязинського, В. Кан-Калика, М. Поташника, О. Рудницької, С. Сисоевої та ін.

Педагогічна творчість майбутнього учителя музики обумовлена творчим потенціалом особистості, який формується на основі накопиченого соціального досвіду, психолого-педагогічних і предметних знань, нових ідей, вмінь та навичок, що дозволяють знаходити і застосовувати оригінальні рішення, новаторські форми і методи роботи, а, отже, - удосконалювати виконання своїх професійних функцій. З іншого боку, реальність доводить, що творчість приходить до тих, для кого характерне ціннісне ставлення до праці, хто прагне до підвищення професійної кваліфікації, збагачення знань, вивчення досвіду окремих педагогів і педагогічних колективів.

Практика показує, що кожний вчитель має свій особливий стиль професійної діяльності, а вчитель-творець, дослідник - власну творчу лабораторію. На основі аналізу, переосмислення науково-методичної інформації він створює свою методiku викладання, творчо адаптує навчальні технології до конкретних умов і обставин, насичуючи їх власним баченням шляхів для вирішення педагогічних проблем.

Сформувані творчу індивідуальність учителя музики, готовність до здійснення художньо-педагогічного процесу як творчості, закласти основи творчої лабораторії вчителя-музиканта - актуальне завдання вищих педагогічних закладів освіти. Здавалося б, що саме під час навчання у майбутнього вчителя музики є найбільш сприятливі умови для успішної інтеграції теорії і практики, аналізу передового досвіду і досягнень науки, власної професійної, в тому числі і концертно-виконавської, діяльності. Але «ці процесі набувають ефективності, якщо зміст, форми і методи фахової підготовки відображають специфіку формування творчої особистості, враховують закономірності протікання творчого процесу в постійно змінюваних умовах професійної діяльності» [5,61].

Сучасна прогресивна музична педагогіка шукає шляхи наближення школи до потреб життя: це і методи виховання, що спрямовані на розвиток творчих здібностей учнів, і наявність глибоких знань, що дозволяють вільно орієнтуватися в музичному та інших видах мистецтва, і творення власного «творчого почерку» як педагога, який завжди у пошуку, завжди прагне до самовдосконалення.

На жаль, лишається сумним фактом невідповідність значної частини студентів до методів, що вимагають від них активності, допитливості думки, вміння самостійно працювати. Крім того, вивчення сучасної практики навчання показує, що майбутні вчителі

піддають сумніву вірогідність творчого самовираження багатьох дітей. Недостатня спрямованість на творчий розвиток учнів зумовлена низкою причин. В їх основі - відсутність теоретично сформованого уявлення про зміст природи дитячої творчості, що народжує невірне рішення питання про взаємозалежності процесів музичного навчання, виховання і творчого розвитку дітей. «Відсутність конкретного уявлення про зміст творчої інтерпретації і, як наслідок цього, перевага методів «навчання» ігровим навичкам веде до того, що завдання формування творчих здібностей у кожного учня нерідко залишається нереалізованим», - вказує С. Сисоєва [6,73].

Найчастіше суб'єкт навчального процесу замість вираження свого особистого ставлення до музики механічно повторює чужі думки і оцінки, при цьому не набуває належного розвитку здатність до осмислення своїх індивідуальних реакцій, без яких неможливо досягнути глибинний художній смисл. Як підкреслює О. Рудницька, у мистецькій освіті завжди відбувається взаємопроникнення знань і продуктивної активності, оскільки жодну інформацію у галузі мистецтва не можна розкрити без залучення людини до самостійної художньої діяльності, всі види якої стимулюють прояви фантазії, образного уявлення. Це стосується не тільки процесів творення, але й виконавських інтерпретацій, ефектів співпереживання у ході художнього сприйняття [4].

Посилення мотиваційної сфери в галузі установки майбутніх учителів на педагогічну творчість, яка виступає рушійною силою активності викладача, вимагає розробки нової системи мотивів і стимулів навчання, відповідно до оновлених принципів, завдань, форми і методів професійної підготовки фахівців. Для формування успішної мотивації студента до педагогічної творчості потрібно визначити такі його потреби, які формують і контролюють його діяльність. Розкриємо їх докладніше.

Мотивація повинна мати спрямованість на формування у майбутніх учителів музики постійної готовності до творчого пошуку як обов'язкової складової діяльності педагога. Цього можна досягти, якщо володіти прийомами і методами впливу на мотиви студента. На думку А.Маркової, Т.Матіс, О.Орлова, мотивацію не можна тренувати, її можна лише формувати, розвивати, підвищувати тощо [2,123]. Це означає, що робота повинна плануватись із визначенням, насамперед, провідних цілей, умов, завдань і методів навчальної роботи. Відповідно до них визначаються такі напрямки роботи:

- 1) стимулювати у студентів позитивне ставлення до педагогічної творчості (викликати зацікавленість педагогічною діяльністю, процесом оволодіння педагогічних, психологічних, мистецьких знань, підтримувати їх бажання знаходити нові, додаткові знання, залучати його до творчої професійної діяльності);
- 2) формувати уявлення студентів про цінність і значущість творчого компонента у професійній діяльності, у житті особистості (розвиток нестандартного, оригінального мислення, готовність до інновацій, пошуку і генерації ідей, нових засобів діяльності, пізнавальна активність, розширення меж спілкування за рахунок застосування творчих прийомів мислення і діяльності, потяг до самопізнання);
- 3) мотивація успіху, успішності в діяльності (реалізація потреби індивіда в особистих досягненнях, підвищенні особистих стандартів діяльності, постійної роботи над собою, самовдосконалення, потяг до суспільного визнання; відчуття успіху як позитивного хвилювання, задоволення, професійної і людської гідності тощо).

Такі педагогічні напрямки вирішення проблеми підготовки студентів до педагогічної творчості містять в собі ідею посилення мотивації щодо:

- розвитку творчого мислення (у психолого-педагогічній літературі ми знаходимо багато суджень про важливість розвитку творчого мислення як специфічної форми мислення людини, особливо в процесі художньої діяльності);
- розвитку творчих можливостей студентів (для цього необхідно планувати, розробляти та реалізувати на заняттях творчі ситуації, які органічно пов'язані зі змістом навчального матеріалу і сприяють досягненню мети; аналіз наукової та

методичної літератури, спостереження за перебігом навчального процесу призводить до висновку, що творчі ситуації можна створити: в процесі вирішення навчальних завдань, в ході організації проблемного навчання, критичного аналізу навчального матеріалу, виконання творчих завдань, у роботі експериментально-проблемних груп, дослідницької діяльності, дискусій, ділових та дидактичних ігор тощо);

- насичення навчання майбутніх спеціалістів творчими завданнями (переведення студентів в такий стан діяльності, який безпосередньо сприяє формуванню мотивів до педагогічної творчості; використання творчих завдань значною мірою сприяє розвитку всіх творчих здібностей студента, особливо впливає на його креативність, здатність до генерації нових ідей, гіпотез, виявлення протиріч тощо. Творчість студентів на заняттях можлива тоді, коли їх діяльність буде спрямована на вирішення певного протиріччя або проблеми. У процесі розв'язання творчих завдань задіюється широке поле власних творчих можливостей, докладаються значні вольові зусилля. Отже, для цього потрібен високий і стійкий рівень мотивації).

В основі організації педагогічної роботи лежить структура мотивації до педагогічної творчості майбутніх учителів музики, яка містить інформаційно-змістовий, організаційно-управлінський та комунікативний компоненти.

Кожен з цих компонентів структури включає в себе елементи, які можна подати у вигляді комплексу мотивів-якостей, що розкривають сутність компонентів.

Інформаційно-змістовий компонент характеризується змістом навчального матеріалу (музичного, загально мистецького, психолого-педагогічного), який стимулює творчі можливості студентів, виявляє їх особистісні та педагогічні якості. Елементами цього компоненту виступає система таких мотивів-якостей:

- вміння варіативно використовувати глибокі музичні та мистецькі знання;
- прагнення висувати гіпотези, продукувати ідеї;
- демонстрація гнучкого, оригінального мислення;
- бажання виявляти та досліджувати проблеми з різних сторін;
- бажання постійно пізнавати нове;
- прагнення до самореалізації, самовдосконалення.

Другий компонент структури визначається як організаційно-управлінський, який відображає форми і методи впливу на механізми зміни мотивації та ставлення студентів до педагогічної творчості. Він розкриває сутність мотиваційного процесу і має багатоаспектний характер. Цей компонент характеризує така система мотивів:

- інтерес до розв'язання навчально-творчих задач;
- прагнення виявляти самостійність, ініціативність, активність;
- прагнення знаходити нестандартні шляхи вирішення навчально-виховних задач;
- бажання ефективно організувати самостійну творчу діяльність.

Наступним компонентом структури мотивації педагогічної творчості студентів є комунікативний компонент. Він забезпечує такий характер комунікативних зв'язків у процесі навчання і власної педагогічної творчості, який стимулює прагнення до гуманізації стосунків суб'єктів професійної діяльності, досягнення гармонії у своєму розвитку. Даний компонент характеризують такі мотиви-якості як:

- прагнення до творчого співробітництва; використання досвіду педагогів-новаторів;
- бажання створювати творчий мікроклімат у навчальній групі;
- бажання розробляти і застосовувати інноваційні форми і методи творчої роботи з учнями;
- отримання задоволення від реалізації власних творчих можливостей.

Зазначимо, що визначені компоненти та елементи структури мотивації до педагогічної творчості майбутніх учителів музики складають певну систему, оскільки будь-яка система визначається, по-перше, наявністю системно утворюючого фактора, по-друге, не просто механічним об'єднанням усіх складових частин, а їхньою взаємодією

між собою. Таким чином, взаємодія інформаційно-змістового, організаційно-управлінського та комунікативного компонентів створює умови для творчої навчально-виховної діяльності студентів з метою формування у них стійкої мотиваційної сфери щодо майбутньої педагогічної творчості.

Література

1. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя.- М.: Педагога, 1987.- 160 с.
- 2.Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1990.- 192 с.
- 3.Поташкин М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: Пособие для учителя.- К.: Радянська школа, 1988.- 187 с.
- 4.Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька.- Навч.посібник.- К.: 2002.- 270 с.
- 5.Сисоєва С.О. Педагогічна творчість: Монографія.- К.: Каравела, 1998.- 150 с.
- 6.Турсунканова Г.М. Исследование музыкального мышления и проблема творческого развития учащихся-пианистов// Актуальные проблемы музыкального образования: Тематический сборник научных трудов.- К.: Киевская государственная консерватория им.П.И. Чайковского, 1990.- С. 73-86.

УДК 378.6:37].016:78.071.2

Стоянова Г.Д.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПЕДАГОГІЧНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ

В статье раскрываются особенности формирования коммуникативно-педагогических умений будущих учителей музыки, обосновываются составляющие вербальной коммуникативной деятельности.

Ключевые слова: коммуникативно-педагогические навыки, дирижерско-хоровая подготовка, учителя музыки.

The article describes the features of the formation of communicative and pedagogical skills of the future music teachers, justified verbal components of communicative activity. Keywords: communicative and pedagogical skills, conducting and choral training, teacher of music **Ключевые слова:** коммуникативно-педагогические навыки, дирижёрско-хоровая подготовка, учителя музыки.

Keywords: communicative pedagogical skill, conductor-choral preparation, music masters.

Нова освітня парадигма ХХІ століття спрямувала наукову думку на пошук шляхів забезпечення ефективності навчально-виховного процесу як у шкільній так і у вищій педагогічній освіті. Особливого вирішення ця проблема потребує в умовах підготовки майбутніх учителів музики, враховуючи суттєве скорочення навчальних годин на уроки музики (дві години на місяць) та інші соціально-економічні негаразди в державі. Першим кроком у цьому напрямку є забезпечення майбутніх вчителів музики комплексом комунікативних знань, навичок, умінь, які відносяться до групи комунікативних компетенцій і знаходяться в структурі ключових фахових компетенцій. Це обумовлюється ще й тим фактом, що важливим завданням фахової підготовки учителя-музиканта є:

- озброєння його комплексом знань, навичок, умінь передачі своїм учням національної культурно-історичної спадщини як гаранта вічності життя нації, основоутворювального джерела розуміння і запам'ятовування навчального матеріалу;

- допомога студентам у розвитку відповідні здібності навчальної міжособистісної комунікації, що реалізуються в різних формах шкільної музичної освіти.